

ouders en kinderen: het erfrecht

Sinds 1 januari 2003 is de wetgeving met betrekking tot het erfrecht gewijzigd.

Het grootste deel van de wijzigingen in het erfrecht heeft betrekking op gehuwden (of geregistreerde partners) met kinderen.

Onderstaand treft u een samenvatting aan van de wettelijke regels die gelden indien men overlijdt zonder een testament te hebben gemaakt (versterferfrecht).

Voorbeeld:

Man en vrouw zijn gehuwd in algehele gemeenschap van goederen zoals deze vóór 1 januari 2018 gold. In deze algehele gemeenschap is het vermogen van beide echtgenoten gemeenschappelijk. Zij hebben twee kinderen. De man overlijdt.

Er is aanwezig:

een huis, waard	€ 200.000,00
spaarrekeningen, totaal	€ 30.000,00
inboedel, waard	<u>€ 10.000,00</u>
Totaal	€ 240.000,00

Wettelijke verdeling

De langstlevende echtgenoot (in dit voorbeeld: de vrouw) wordt automatisch de enige gerechtigde tot de nalatenschap. Zij kan zelfstandig over de nalatenschap beschikken, zonder medewerking van de kinderen. De kinderen krijgen een vordering op hun moeder ter grootte van hun normale erfdeel.

Dit wordt de wettelijke verdeling genoemd.

Aangezien in het voorbeeld de ouders gehuwd waren in algehele gemeenschap van goederen bedraagt de nalatenschap de helft van de totale bezittingen en schulden (€ 120.000,00) en is de vordering van ieder van de kinderen derhalve 1/3 van € 120.000,00 = € 40.000,00. De kinderen kunnen dit bedrag pas opeisen wanneer moeder overlijdt of ingeval zij in staat van faillissement zou worden verklaard of de wettelijke schuldsaneringsregeling op haar van toepassing zou zijn.

NB: de wettelijke verdeling werkt tussen uw echtgenoot/geregistreerd partner en uw eigen kinderen. Indien u bijvoorbeeld kinderen uit een eerder huwelijk van uw echtgenoot mee wenst te laten delen, is het noodzakelijk dat daarvoor een testament wordt gemaakt.

Geregistreerd partnerschap

Met een echtgenoot wordt gelijkgesteld een geregistreerd partner. Sinds 1 januari 1998 kent de wet de mogelijkheid van een geregistreerd partnerschap; men kan zich officieel bij de burgerlijke stand als partner laten registreren. Dit registreren geschiedt op bijna dezelfde wijze als het aangaan van een huwelijk.

Samenwoners (die niet een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan) met of zonder een samenlevingscontract vallen niet onder de wettelijke verdeling in het nieuwe erfrecht. Indien zij de partner tot erfgenaam willen benoemen, is daarvoor een testament nodig.

Waar hierna gesproken wordt van een echtgenoot wordt daaronder ook verstaan de geregistreerd partner.

Rente

De hoofdsom van de vordering van de kinderen (in het voorbeeld € 40.000,00) wordt jaarlijks "op papier" vermeerderd met een percentage dat overeenkomt met dat van de wettelijke rente, voorzover dit percentage hoger is dan zes. Is de wettelijke rente 7% dan bedraagt de te vergoeden rente 1%; is de wettelijke rente 5% dan wordt geen rente bijgeteld. De rentebijtelling heeft alleen plaats over de hoofdsom en niet over de reeds bijgetelde rente (enkelvoudige rente). De rente hoeft niet daadwerkelijk te worden uitgekeerd, maar wordt bijgeteld bij de vordering.

De wettelijke rente is op dit moment (januari 2021) 2%.

Ongedaanmaking wettelijke verdeling

Er zijn situaties denkbaar waarin de wettelijke verdeling niet of minder gewenst is. Hierbij valt te denken aan het geval waarin de langstlevende in een verzorgings- of verpleeghuis is opgenomen of in

het geval het tot de nalatenschap behorende huis naar een van de kinderen zou moeten gaan.

De verdeling kan door de langstlevende echtgenoot ongedaan worden gemaakt. Let wel, dit is een bevoegdheid van de echtgenoot en niet van de kinderen!

Stelt een kind de wettelijke verdeling niet op prijs, dan kan dat kind niets ondernemen om de wettelijke verdeling ongedaan te maken, alleen de echtgenoot van de overledene kan dat.

Een gedeeltelijke ongedaanmaking is niet mogelijk; de ongedaanmaking van de wettelijke verdeling geldt voor de gehele nalatenschap.

De ongedaanmaking gebeurt door middel van het afleggen van een verklaring bij notariële akte, en wel binnen drie maanden na de overlijdensdatum.

Het is dus van belang om zo snel mogelijk na het overlijden contact op te nemen met de notaris om te overleggen of een ongedaanmaking -mede gezien eventuele fiscale voordelen- al dan niet gewenst is.

Rechten van de kinderen (wilsrechten)

Door de wettelijke verdeling is de langstlevende enige rechthebbende geworden. De kinderen hebben slechts een vordering.

De kinderen hebben volgens de wet in bepaalde situaties de mogelijkheid om hun rechten te beschermen.

Zij krijgen de bevoegdheid om goederen, bijvoorbeeld goederen met een affectieve waarde, veilig te stellen dan wel zekerheid te verkrijgen voor de voldoening van hun vordering.

Deze situaties zijn de volgende:

1. De langstlevende (stel dat dit moeder is) doet aangifte van het voornemen tot hertrouwen/het aangaan van een geregistreerd partnerschap.

In het voorbeeld zouden goederen uit de nalatenschap van vader kunnen "wegvloeien" naar de nieuwe echtgenoot van moeder.

In dit geval kan een kind verlangen dat goederen ter waarde van de grootte van zijn vordering aan hem worden overgedragen. Moeder heeft overigens wel de mogelijkheid het vruchtgebruik van die goederen te behouden. Het kind heeft dan de bloot eigendom.

2. De hertrouwde ouder overlijdt.

In dit geval wordt de vordering die het kind op de moeder had opeisbaar en kan het kind

voldoening van deze vordering door de nieuwe echtgenoot van moeder verlangen.

3. Stel: de ouders van een kind zijn gescheiden en beide ouders zijn hertrouwd.

Ingeval een ouder komt te overlijden, krijgt het kind een vordering op zijn stiefouder. Het kind kan dan verlangen dat goederen ter waarde van de grootte van zijn vordering aan hem worden overgedragen. De stiefouder heeft de mogelijkheid om het vruchtgebruik van die goederen te behouden. Het kind heeft dan de bloot eigendom.

4. De stiefouder overlijdt.

In dit geval wordt de vordering die het kind op de stiefouder had opeisbaar en kan het kind voldoening van deze vordering door de erfgenamen van de stiefouder verlangen.

Andere wettelijke rechten

Voorts hebben bepaalde (groepen van) personen rechten die hen niet bij testament kunnen worden ontnomen. Deze worden "andere wettelijke rechten" genoemd.

Deze rechten zijn de volgende:

- A. De echtgenoot en personen die met de overledene een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd kunnen aanspraak maken op de voortzetting van gebruik van woning en inboedel gedurende de periode van het overlijden tot zes maanden na het overlijden. Dit recht kan dus ook worden uitgeoefend door degene met wie de overledene samenwoonde; het is niet van belang of er al dan niet een samenlevingscontract was.
- B. De echtgenoot kan aanspraak maken op het vruchtgebruik van de woning en de inboedel. De echtgenoot moet dan wel op het moment van overlijden in de woning wonen. Indien de echtgenoot niet of niet enig rechthebbende is op de woning en de inboedel kan deze verlangen dat aan haar/hem het vruchtgebruik daarvan wordt afgegeven. Dit kan spelen ingeval de overledene bij testament zijn of haar echtgenote of echtgenoot heeft onterfd of de wettelijke verdeling buiten werking heeft gesteld. Wil de echtgenoot aanspraak op dit recht maken dan dient hij/zij dit binnen zes maanden na het overlijden kenbaar te maken! Dit recht geldt dus alleen voor de echtgenoot, die in de tot de nalatenschap behorende woning woonde en niet voor een ongehuwd samenwonende partner ook al was er een

samenlevingscontract.

- C. De echtgenoot kan aanspraak maken op het vruchtgebruik van andere zaken dan de woning en inboedel indien hij/zij aantoont dat daaraan behoefte bestaat ter verzorging.
Op grond hiervan kan recht van vruchtgebruik op bijvoorbeeld de bankrekeningen, het tweede huis en de boot verlangd worden door de echtgenoot, doch uitsluitend indien hij/zij aantoont dat hij/zij niet voldoende verzorgd is achtergelaten.
Ook dit recht geldt niet voor een ongehuwd samenwonende partner. Het recht dient te worden uitgeoefend binnen een jaar na het overlijden.
- D. Een minderjarig kind van de overledene kan een geldbedrag (som ineens) verlangen, voorzover nodig voor zijn verzorging en opvoeding.
- E. Een meerderjarig kind van de overledene dat de leeftijd van 21 jaar nog niet heeft bereikt, kan een geldbedrag (som ineens) verlangen, voorzover dit nodig is voor zijn levensonderhoud of studie.
- F. Een kind, stiefkind, pleegkind, schoonkind of kleinkind van de overledene kan een geldbedrag (soms ineens) verlangen voor het zonder passende beloning gedurende de meerderjarigheid verrichten van arbeid in de huishouding van de overledene of in het door hem uitgeoefende bedrijf of vrij beroep.
- G. Een kind of stiefkind van de overledene kan aanspraak maken op overdracht van de onderneming van de overledene of aandelen in een N.V. of B.V. van de overledene aan dat kind of stiefkind of de echtgenoot van dat kind/stiefkind. Vereist is dan wel dat het (stief)kind een zwaarwegend belang heeft, het belang van de rechthebbende niet ernstig wordt geschaad en het bedrijf door (de echtgenoot van) het (stief)kind wordt voortgezet dan wel hij/zij (toekomstig) bestuurder van de vennootschap is.

Onterven kind/legitieme portie

Het is mogelijk om een kind geheel of gedeeltelijk te onterven. Dit kan bijvoorbeeld spelen ingeval het contact met een kind reeds lang is verbroken, het kind verslaafd is aan alcohol, drugs of de gokautomaat.

De mogelijkheden van het kind om zich tegen deze onterving te verzetten zijn -ten opzichte van het oude erfrecht- sterk beperkt.

Ten eerste zal het kind een beroep moeten doen op zijn legitieme portie. Deze legitieme portie bedraagt thans altijd de helft van het normale erfdeel van het kind.

Ten tweede is de legitieme portie niet meer opeisbaar in goederen maar alleen nog maar in geld.

Ten derde kan een ouder in zijn testament een zogenaamde "niet-opeisbaarheidsclausule" opnemen.

Met deze clausule wordt bereikt dat de legitieme portie pas opeisbaar is bij het overlijden van de echtgenoot of ongehuwd samenwonende partner van de ouder. In het laatste geval dient er dan wel sprake te zijn van een samenwonende partner met wie een notarieel samenlevingscontract is gesloten.

In welke gevallen is er -ondanks de wettelijke regeling- toch een testament nodig?

- indien u niet getrouwd bent of geen geregistreerd partnerschap bent aangegaan;
- indien u een kind wilt onterven;
- indien u een stiefkind (kind uit een eerder huwelijk/geregistreerd partnerschap van uw echtgenoot) in de wettelijke verdeling wilt betrekken;
- indien u de momenten waarop een kind zijn vordering kan opeisen wenst uit te breiden (bijvoorbeeld indien de langstlevende hertrouwt of naar een verzorgingshuis gaat) of wenst te beperken;
- indien u het rentepercentage over de vordering van de kinderen wenst aan te passen of de vordering renteloos wilt maken;
- indien u de erfdelen van de kinderen wenst te wijzigen;
- indien u de rechten van de kinderen (wilsrechten) wenst te beperken of geheel uit te sluiten;
- indien u uw echtgenoot/geregistreerd partner wenst te onterven;
- indien u de voogdij over uw kinderen wenst te regelen;
- indien u de uitsluitingsclausule ("anti-schoonzoon"-clausule) wenst op te nemen;
- indien u een executeur-testamentair wenst te benoemen;
- indien u niet wilt dat de kinderen al op 18-jarige leeftijd de beschikking krijgen over hun erfdeel (bewind).

Deze opsomming is niet uitputtend, maar geeft in ieder geval aan dat het ook in het huidige erfrecht in vele gevallen nodig is om een testament te maken.